

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2021

2-son
(Maxsus)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

TAHRIRIYAT

- 4** Oliy ta'limda kredit-modul tizimi – ta'limning mehnat bozoriga transformatsiyasidir

TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI

- Sh. Mardonov, O. Jabborova 6** Ta'lim jarayoniga innovatsiyalarni tatbiq qilishning tashkiliy-pedagogik jihatlari
- A. Abdullayev 9** Boshlang'ich ta'limda jismoniy tarbiya darslarini sog'lomlashtirishga yo'naltirish metodikasi
- D. Maxmudova 12** Maktabgacha yoshdagi bolalarni estetik tarbiyalash muammosiga nazariy yondashuvlar
- M. Musurmonova 16** Umumiy o'rta ta'lim maktablari boshlang'ich sinflarida ta'lim sifatini oshirishda "Matematika" fanining ahamiyati
- R. Musurmanov, M. Musurmonova 20** Umumiy o'rta talim maktablarida pedagogik konfliktlar va ularning profilaktikasi muammolari xususida
- F. Ochilov 23** Umumiy o'rta ta'lim maktablari boshlang'ich sinf o'quvchilarining amaliy faoliyatini takomillashtirishda "Atrofimizdagi olam" va "Tabiatshunoslik" darslarining ahamiyati
- B. Axmadaliyev 27** Umumiy o'rta ta'lim maktablari boshlang'ich sinf o'quvchilarining estetik bilimlarini va ijodkorlik qobiliyatlarini shakllantirishda texnologik ta'lim darslarining ahamiyati
- G. Tojiboyeva, Z. Suleymanova 31** Boshlang'ich sinf o'quvchilari nutqini o'stirishda didaktik o'yinlarining roli
- U. Shermatova 35** Millat ruhini saqlash yo'lida
- F. Atabekov 39** Bola tafakkurining rivojlanishida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining o'rmi
- O. Jabborova 43** Yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda boshlang'ich ta'limni rivojlantirishning pedagogik muammolari
- M. Achilova 46** Shaxsning jismoniy, psixologik rivojlanishida pedagogikaning roli
- D. Po'latova 50** Xalq ta'limi tizimida "Barkamol avlod" maktablari
- Z. Umarova 54** Ta'lim muassasalaridagi nizolarni hal qilish

TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI

- M. Abdullayeva 57** Pedagogik va tarbiyaviy ishlar metodikasi
- G. Kuzmanova, B. Alimov, N. Beketov 61** Uchinchi tartibli tenglamalar
- X. Gulyamova 65** Umumiy o'rta ta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida o'qish metodikasi
- R. Nosirova 69** Maktabgacha ta'limda metakognitiv ko'nikmalarni shakllantiruvchi metodlarni qo'llash orqali bolalarni maktabga tayyorlash

ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

- D. Mutalova 73** Ta'lim klasteri talabalarni innovatsion kasbiy tayyorlashning innovatsion asosi sifatida
- L. Boliyeva 76** Oliy ta'limda "Steam" texnologiyasidan foydalanishning didaktik imkoniyatlari

X. Gulyamova, U. Shermatova	79	Ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarni xalqaro "pirls" nazoratiga tayyorlash
A. Karimjonov, O. Jabborova	83	Umumiy o'rta ta'lim maktablari boshlang'ich sinflarida "tarbiya" fanini o'qitishning zamonaviy texnologiyasi
Z. Shanasirova	86	Bolalarni maktabga tayyorlashda multimedia vositalaridan foydalanish afzalliklari

MILLIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

R. Nosirova, N. Rustambekova	89	O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini amaliyotga joriy etish texnologiyalari
-------------------------------------	-----------	---

JISMONIY TARBIYA VA SPORT

E. Soatov	93	Sportchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirishda ularning psixologik holatini o'rganish
F. Abdullayev B. Abdullayeva	97	Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarning jismoniy rivojlanishida jismoniy mashqlarning o'rni
A. Jo'raboyev	101	Jismoniy tarbiya va sportning bola tafakkuriga ta'siri
E. Hurramov	104	Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga umumiy tasnif

MAKTABGACHA TA'LIM

N. Maripova	107	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga noan'anaviy applikasiya yasash usullarini o'rgatish
A. Sanakulova	111	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonlar samaradorligini oshirish bo'yicha ayrim takliflar
Z. Teshabayeva	114	Maktabgacha ta'lim tashkilotida sahnalashtirish o'yin faoliyati shakllarini tashkil etish
L. Narimbayeva	117	Maktabgacha yoshdagi bolalar hayotida teatrning roli
N. Urinova, A. Abdullayev	121	Ilk yoshdagi bolalarning rivojlanishida nutqning ahamiyati
Z. Nasirova	124	Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda tilning fonetik, leksik va grammatik aspektlari
S. Xolmatova	128	Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning matematik tafakkurini shakllantirish omillari

ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR

Z. Narimbetova	131	Matematika darslarida o'quvchilar ijodkorligini rivojlantirishda axborot-kommunikatsion texnologiyalarning o'rni
-----------------------	------------	--

ТЕОРИЯ ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ

Ш. Мардонов, У. Закирова	134	Об основных понятиях педагогических ценностей
Ю. Кушназарова	138	Теоретические исследования в математике

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И СПОРТ

Р. Гимазутдинов	141	Знания по физической культуре – основа физкультурного образования дошкольников
------------------------	------------	--

Zahro SHANASIROVA,

Chirchiq davlat pedagogika instituti

“Maktabgacha ta’lim” kafedrası o’qituvchisi

BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHDA MULTIMEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI

Annotatsiya

Maqolada bolalarni maktabga tayyorlashda multimedia vositalari asosida bolalarni o’qitishning afzalliklar haqida fikr yuritilgan. Shuningdek, muallif maktabgacha ta’lim muassasida bolalarni sog’lom har tomonlama kamol topib shakllanishini ta’minlanishini aytib o’tgan.

Kalit so’zlar. Multimedia vositalar, faoliyat, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, elektron multimediali resurslar.

В статье дается представление о преимуществах обучения детей на основе мультимедийных средств в подготовке детей к школе. Также автор отметил, что в дошкольном образовательном учреждении детям обеспечивается здоровое, всестороннее развитие.

Ключевые слова. Мультимедийные средства, виды деятельности, информационно-коммуникационные технологии, электронные мультимедийные ресурсы.

The article gives an idea of the advantages of teaching children based on multimedia tools in preparing children for school. The author also noted that in a preschool educational institution, children are provided with healthy, comprehensive development.

Key words. Multimedia tools, types of activities, information and communication technologies, electronic multimedia resources.

Har qaysi davlat o’z rivojlanish yo’lini ilm fansiz tasavvur eta olmaydi. Shuningdek, mamlakatimizda ham ilm fanni rivojlantirish, malakali teran fikrlaydigan kadrlarni tayyorlash masalasi davlat siyosati darajasiga ko’tarilgan. Butun dunyoda ta’lim tizimini rivojlantirish uchun juda katta mablag’ sarflanadi. Dunyo pedagoglarining eng katta muammolaridan biri o’qitish jarayonini soddalashtirish, o’quvchilarning bilim darajasini yuksaltirish, ularning fanni chuqur o’zlashtirish uchun ko’plab ta’lim shakllari hamda metodlar ishlab chiqilmoqda. “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha Harakatlar strategiyasi”, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentabrdagi “Xalq ta’limi tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to’g’risida” PQ-3931, shuningdek, Qaroriga muvofiq, ta’lim bosqichlarining uzluksizligi va izchilligini ta’minlash, ta’limning zamonaviy metodologiyasini yaratish, davlat ta’lim standartlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish, o’quv-metodik majmualarning yangi avlodini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish hamda pedagog xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish taqozo etadi. “O’quv jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo’llash” modulining ishchi o’quv dasturi xalq ta’limi xodimlari va o’qituvchilari malakasini oshirish kursining o’quv dasturi asosida tuzilgan bo’lib, bu modul o’qituvchilarining pedagogik faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini vositalaridan o’quv jarayonida foydalanish, elektron multimediali resurslarini yaratish imkonini ochib beradi.

Maktabgacha ta’lim muassasalari tarbiyalanuvchilarning ongida g’oyaviy bo’shliq paydo bo’lishiga yo’l qo’ymaslik, ularni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbi-

yalash va Vatanimiz ravnaqiga xizmat qiladigan barkamol avlodni voyaga yetkazish yo'lidagi dolzarb vazifalarni amalga oshirish, maktabgacha ta'lim muassalarida tashkil etiladigan ta'lim-tarbiya jarayonlarining barcha jabxalarini qamrab olishi zarur bo'lib, mazkur ta'lim-tarbiya jarayonlarida o'rganilayotgan tushunchalarga, hodisa yoki voqe-likka nisbatan tarbiyalanuvchilarning qiziqishini shakllantirish va rivojlantirishda ularning faolligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

O'sib kelayotgan yosh avlodning barcha imkoniyatlari unda namoyon bo'ladi, kasb-kori, mahorati uzluksiz takomillashadi, katta avlodning dono tajribasi anglab olinadi va o'zlashtiriladi. O'qituvchining bilimi, pedagogik mahorati qizg'in mehnati barkamol avlodni tarbiyalashga, ularda tashabuskorlik, faollik, ishbilarmonlik, ijodkorlik, tadbirkorlik hislatlarini va ma'naviy ongini shakllantirishga qaratilgan degan purma'no so'zlari bejiz aytilmagan.

Ayni paytda maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachisining mustaqil ravishda bilim egallab o'z ustida tinimsiz ish olib borishi bugungi kunning kechiktirilib bo'lmaydigan talablaridan biridir.

Bog'cha yoshidagi bolalar juda sinchkov va qiziquvchandirlar. Ular ko'p savol beradilar va hamma narsalarni bilishni xohlaydilar. Ba'zida ularning savollariga javob topish mushkul bo'lib qoladi. Tarbiyachi esa bolalarning son sanoqsiz savollariga ularning yosh jihatlarini e'tiborga olgan holda astalik bilan bittama-bitta javob berishi lozim. Bolalarning bunday qiziquvchanligi yaxshi albatta chunki, bola ulg'aymoqda va u o'ziga yangi olamni bilish natijasida yaratayapti.

Maktabgacha ta'lim muassasasi bola sog'lom, har tomonlama kamol topib shakllanishini ta'minlaydi, bolada o'qishga intilish hissini uyg'otadi, uni muntazam ta'lim olishga tayyorlaydi. Mazkur tizimda tarbiyani rivojlantirish uchun amalga oshirilishi lozim bo'lgan ishlarning biri zamonaviy o'quv qo'llanmalar, texnik vositalar, o'yinchoqlar va o'yinlar yaratish hamda ularni ishlab chiqarishdir.

Rivojlangan mamlakatlarda o'qitishning usuli hozirgi kunda ta'lim sohasi yo'nalishlari bo'yicha tadbiriq qilinmoqda. Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, multimedia vositalari asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni o'qitish ikki barobar unumli bo'lishi bilan birga vaqtdan ham yutish mumkin. Multimedia vositalari asosida bilim olishda vaqtni tejash mumkin bo'lib, olingan bilimlar esa xotirada uzoq muddat saqlanib qoladi. Agar bolalarga berilayotgan materiallarni ko'rish asosida qabul qilsa, axborotni xotirada saklashni oshirib boradi. Bunga qo'shimcha sifatida o'quv materiallari audio, video va grafika ko'rinishda mujassamlashgan holda berilsa, materiallarni xotirada saqlab qolish yanada ortadi. Bunga multimedia vositalari asosida bolalarga chet tillarni o'rgatishda yana bir bor ishonch xosil qilindi. Bolalarni maktabga tayyorlashda multimedia vositalari asosida bolalarni o'qitish quyidagi afzalliklarga ega:

- berilayotgan materiallarni chuqurroq va mukammalroq o'zlashtirish imkoniyati borligi;
- ta'lim olishning yangi sohalari bilan yaqindan aloqa qilish ishtiyoqi yanada ortadi;
- ta'lim olish vaqtining qisqarish natijasida, vaqtni tejash imkoniyatiga erishish.

O'qitish jarayonining samaradorligini oshirishda innavatsion pedagogik texnologiyalarining muhim ahamiyatga egaligini esdan chiqarmaslik zarur. Innavatsion texnologiyalardan dars jarayonida foydalanishning o'ziga xosligi shundaki, ular tarbiyachi va bolalarning o'zaro muloqoti hamda bir birlari bilan o'tkazilgan savol javoblari asnosida amalga oshiriladi. Muloqot shaxslararo munosabatlarning shunday ko'rinishidirki uning yordamida insonlar bir birlari bilan o'zaro axborot almashadilar, bir birlariga ta'sir o'tkazadilar, bir birlarini his qiladilar bir birlarini tushunadilar. Innavatsion texnologiyalarni

mukammal o'zlashtirish, ularni dars jarayonida samarali foydalanishni taqazo qiladi.

Tarbiyachilar bunday faoliyatga alohida tayyorgarlik ko'rishlari lozim bu o'z navbatida, ta'lim muassasalarining rahbarlari va o'quv uslubiyat xodimlarining asosiy vazifalaridan bo'lgan ta'limni rivojlantirishning istiqbol rejalarini tuzishda asosiy e'tiborni tarbiyachilarning u yoki bu asosda ijodiy faoliyat yuritishlari uchun zamin yaratish hamda tushuntirish ishlarini olib borishga qaratishlarini talab etadi. Ma'lumki maktabgacha tarbiya jarayonida ko'rgazmali harakat va ko'rgazmali obrazli tafakkur turlari ustuvor ahamiyatga ega.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida muntazam tashkil etib kelinayotgan bir qancha bolalar salohiyatini rivojlantiruvchi madaniy-ma'rifiy tadbirlar hamda rivojlantiruvchi o'yinlar shular jumlasidandir.

Jahon pedagoglarining ilmiy xulosalariga ko'ra, inson umri davomida oladigan barcha axborotning katta qismini bolalik davrida o'zlashtirar ekan. Shu vaqt oralig'ida u atrof-muhitda sodir bo'layotgan o'zgarishlarni baholash, har qanday hajm va murakkablikdan qat'i nazar ma'lumotlarni xotirasida saqlab qolish va tahlil qilish, bir so'z bilan aytganda ong va tafakkurining rivojlanishiga erishishi mumkin. Buning uchun esa bolalar bilan uzluksiz muloqotda bo'lish, turli xil aqliy mashqlar bilan ularning idrokini chiniqtirish, intellektual bahslar orqali IQ, ya'ni fikrlash qobiliyati koeffitsientini oshirish zarurdir. Kun davomida mehnat qiluvchi ota-onalar uchun esa bu ishlarni bajarish bir muncha mushkullik tug'diradi. Shuning uchun ular mazkur mas'uliyatli vazifani bog'chalarga ishonib topshiradilar.

Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimi uzluksiz ta'limning birlamchi, eng asosiy bo'g'ini deya e'tirof etiladi. Farzandlarining yetuk va barkamol shaxs bo'lib voyaga yetishida bog'cha tarbiyasi qanchalik katta ahamiyatga ega ekanini yaqqol anglagan Prezidentimiz esa ushbu tarmoq rivojiga kechiktirib bo'lmas masala sifatida e'tibor qaratmoqda. Xususan, mamlakatimizda milliy genofondni mustahkamlash, yosh avlodni yetuk kadrlar etib tarbiyalash maqsadida, Prezidentimizning "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi tarixiy farmoni hamda "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi tarixiy qarori qabul qilindi va sohada butkul yangi tizim yaratildi.

Bog'cha tarbiyasini olgan bola bilan bog'chaga bormagan bolani solishtirganda, ularning fikrlash darajasi o'rtasida yer bilan osmoncha farq borligini sezish qiyin emas. Shuning uchun ham bugun shaxsan davlatimiz rahbari tomonidan maktabgacha ta'lim tizimini qayta ko'rib chiqish masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilib, bu borada katta ishlar boshlandi.

Shu tariqa bolalar bilan olib boriladigan aqliy o'yinlar murakkablashib barcha tartib qoidalarga rioya qilib o'tkazilsa, tarbiyalanuvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatib borishi shubhasizdir. Tarbiyachilar esa mashg'ulotlar, ko'ngil ochar o'yinlar, didaktik va harakatli o'yinlardan hamda boshqa faoliyatlardan unumli foydalanishlari lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. /Rasmiy nashr/ O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. – T.: Adolat, 2017. 112 b.*

2. *O'zbekiston respublikasi xalq ta'limi vazirligi Jizzax viloyati xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazi o'quv jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash (umumiy fanlar bo'yicha) ma'ruza matni. – Jizzax: 2020-y*